

підготовки фахівців-аграріїв в Україні у першій половині ХХ століття / М. Макарьська // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 9. – С. 39–41. 5. *Сліпанський А.* Стан сільського господарства Німеччини / А. Сліпанський // Шляхи соціалістичної реконструкції сільського господарства. – 1930. – № 1. – С. 37–59. 6. *Тулайков Н. М.* Сельскохозяйственные колледжи Соединенных Штатов / Н. М. Тулайков. – М. : Новая деревня, 1924. – 79 с. 7. *Бородин Н. А.* Северо-Американские Соединенные Штаты и Россия / Н. А. Бородин. – С-Пб., 1915. – 324 с. 8. *Степанов И.* Американская или германская система образования? / И. Степанов // Правда. – 1924. – 25, 26, 27 марта. 9. Как ломали НЭП. 1928–1929. – Т.2. – М., 2000. – 720 с. 10. Российский архив социально-политической истории. – Ф. 82. – Оп. 2. – Д. 38. 11. Известия. – 1929. – 15 января. 12. Социалистическое земледелие. – 1930. – 1 августа. 13. *Єжов Н. И.* Кондратьевщина в борьбе за кадры / Н. И. Єжов // Социалистическая реконструкция сельского хозяйства. – 1930. – № 9–10. – С. 1–12.

УДК 378(091)

Реформа вищої сільськогосподарської освіти України (кінець 1920-х – початок 1930-х років) / Б. Г. Москальов, Н. П. Москальова // Вісник НТУ «ХП». Серія : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХП». – 2012. - № 42(948). – С. 80–87.

Исследуются вопросы реформы сельскохозяйственного образования конца 1920-х – начала 1930-х гг., показано особенности системы подготовки специалистов в Германии и США для работы в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: высшая школа, сельское хозяйство, сельскохозяйственное образование, учебное заведение, специализация, подготовка кадров, специалисты.

Are the questions of reform of agricultural formation of end of 1920th – beginning of 1930th, the features of the system of preparation of specialists in Germany and USA for work in the agrarian sector of economy are investigated.

Keywords: higher school, agriculture, agricultural education, educational establishment, specialization, training of personnel, specialists.

Надійшла до редколегії 24.04.12

УДК 004(09)

Ю. С. ОВЧАРЕНКО, НТУ «ХП»

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ДОСЯГНЕННЯ ФТІНТ

У статті розглядається історія становлення та розвитку Фізико-технічного Інституту Низьких Температур. Аналізуються відкриття зроблені вченими за стінами ФТІНТ, які вплинули на підняття економіки у країнах СНД та історію розвитку сучасної фізики.

Ключові слова: Харківський Фізико-технічний інститут низьких температур, фізика, дослідження, експеримент.

Важливе значення в історії науки і техніки має дослідження доробку окремих наукових установ. Провідним науковим закладом у галузі фізики є Харківський Фізико-технічний інститут низьких температур. Дослідження ФТІНТ мають важливе значення в розвитку фізики в Україні.

©// Овчаренко Ю. С., 2012

Хоча опосередковано окремі аспекти діяльності ФТІНТ знайшли відображення в науковій літературі В. Т. Голук, А. В. Таньшина, Ю. О. Храмов. Однак, виклад доробку вчених інституту в сучасній науковій літературі не є повним.

Метою даної статті є пізнання історії становлення Харківського Фізико-технічного інституту низьких температур та важливих відкриттів, які мали велике значення для розвитку сучасної фізики та техніки.

13 травня 1960 р. Президія АН УРСР видала Постанову про створення у Харкові Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР. На момент відкриття інституту було створено 9 лабораторій, що займаються дослідження з різних напрямків фізики низьких температур. Також було створено 4 математичних відділи. У 1987 р. у ФТІНТ було організовано Математичне відділення [1, 2]. У 1991 р. інституту було присвоєно ім'я його засновника – академіка Б. І. Веркіна. Ця святкова подія дає нам можливість проаналізувати діяльність наукової установи за весь час свого існування.

Сьогодні це один із провідних вітчизняних фізичних центрів, де проводять фундаментальні дослідження з експериментальної та теоретичної фізики (електронні явища в провідних і надпровідних системах; фізика квантових рідин, квантових кристалів та криокристалів; низькотемпературний магнетизм; біофізика, низькотемпературна фізика макромолекул); математики (математична фізика та математичний аналіз, геометрія і топологія), а також у галузі прикладної фізики.

У 1963 р. вчені в спеціальних лабораторіях з допомогою складного обладнання добивалися глибокого холоду та проводили дослідження в умовах, близьких до абсолютного нуля (мінус 273,16 °С), відкривають багато важливих перспектив для подальших наукових дослідів. Цей академічний інститут – перший і найкращий у країні спеціальний заклад для розробки низькотемпературних проблем, тут проводяться наполегливі теоретичні та практичні дослідження.

Нещодавно закінчено будівництво і обладнання «холодного серця» інституту – криогенного корпусу з машинами та іншими пристроями для добування рідких газів: азоту, водню та гелію.

У роботі інституту намітилося кілька головних напрямків. Розробляють їх на основі не лише експериментів, а й глибоких математичних досліджень. Однією з головних проблем є проблема міцності матеріалів. Кристалічна решітка матеріалів має дефекти, що пов'язані з її перекрученням, наявністю домішок, незаповнених, а також переповнених атомами місць. Все це дуже знижує міцність речовин. Вчені працюють над одержанням так званих бездефектних кристалів. Є підстави сподіватися, що міцність товстих шахтних каналів вдасться застосувати надміцні «ниточки» з дроту, що матиме ідеально правильну кристалічну решітку. До таких дослідів ведуться підготовчі роботи і застосуванням низьких температур, що полегшують

роботу. Надзвичайно глибоке охолодження дає змогу розподіляти і розгладжувати відокремлено різноманітні елементи деформації.

Важлива галузь дослідів – вивчення властивостей рідких газів. Здатність перетворюватися на рідину при різних температурах можна використовувати для виділення цінних газів, наприклад, аргону, гелію, ксенону, криптону. Встановити найкращий режим роботи машин такого призначення є одним з важливішим завдань.

Цикл робіт розпочато і в галузі фізики твердого тіла. Передбачено вивчення магнітних, електричних та теплових властивостей речовин в умовах низьких температур. Головне завдання – добути дані для побудови повної теорії твердого тіла, якої нині ще немає.

Проблема широкого і легшого використання надпровідників безпосередньо пов'язана з низькотемпературною електронікою, яка дає можливість долати перешкоди в електротехнічних та радіотехнічних схемах. Тепер учені добиваються зменшення габаритів, збільшення економічності (щодо витрат електроенергії) та швидкодії у подібних схемах. Головну роль у цій справі відіграють низькі температури та надпровідники. Низькі температури дозволяють створити електричні прилади з чутливістю у десять – сто разів більшою. В інституті вивчають також цікаві явища, які відбуваються у плівках завтовшки в одну або кілька молекул. У таких плівках різко прискорюється процес хімічних реакцій, що безумовно, має велике практичне значення [3].

Впровадження антиферромагнетиків, речовин, у яких магнітний момент з'являється в умовах низьких температур, стало подією, що відкрила нову еру у розвитку телебачення, обчислювальної техніки, засобів зв'язку. Пошук харківських вчених у галузі феромагнетиків проводився спільно декількома інститутами, у тому числі і Інститутом низьких температур і був удостоєний Державної премії УРСР за 1971 р. [4].

На здобуття премії ім. Островського в галузі науки і техніки за 1973 р. був висунутий цикл робіт харківських науковців, що працюють у ФТІНТ АН УРСР. Це плід одинадцятирічної праці старших наукових співробітників, кандидатів фіз.-мат. наук Віталія Бабського, Миколи Копачевського, Льва Слобожаніна і Анатолія Тюпцова. Цикл робіт має назву «Теоретичні дослідження поведінки рідини в умовах невагомості». Дослідження харківських вчених були присвячені вирішенню складних і злободенних проблем, що їх поставив перед спеціалістами вік стрімкого розвитку космічних польотів. Не менш важливий їхній внесок у теоретичну гідродинаміку. Роботи проводилися під керівництвом та за участю професора А. Д. Мишкіса, завідувача відділом прикладної математики ФТІНТ АН УРСР [5].

У грудні 1978 р. Фізико-технічний інститут низьких температур АН УРСР провів Міжвідомче випробування дослідних зразків

надпровідникового трьохкомпонентного магнітометра на родовищах залізистих кварцитів Артемівської геофізичної експедиції. Випробуванням передували планомірні дослідно-методичні роботи з використанням цих магнітометрів. Головним завданням випробувань приладів став пошук та розробка нового польового варіанту геофізичної станції. Відзначилися інженери С. Лаптев, В. Єлька, А. Овчаренко, Ф. Волобуєв, А. Журавель [6].

За допомогою ФТІНТ у народне господарство було впроваджено генератори, рефрижератори «Алка» для перевезення фруктів, устатковані «азотним душем», спеціальні хірургічні скальпелі. Запущено в експлуатацію дослідний завод у Валках, який разом з інститутським дослідним виробництвом випускає щороку продукції на 15 мільйонів карбованців. У цій продукції – установках, приладах, механізмах – якраз і втілюються найпрогресивніші ідеї вчених та інженерів інституту.

У 1983 р. постала проблема підводного спорядження водолазів, які виконують будівництво підводних частин споруд, прокладання та ремонт під водою трубопроводів або кабелів, розчищення річок, підйом затонулих суден, з допомогою якого можна тривалий час без шкоди для здоров'я перебувати під водою. Над вирішенням цієї проблеми взялися працювати у ФТІНТ, ХПІ, Харківській філії Всесоюзного науково-дослідного і проектного інституту «Морнафтогаз». Розпочалися науково-дослідні роботи зі створення апаратів, інших технічних засобів для проведення підводних робіт. В окремих з них планується використання принципу криогенного очищення і вже існують такі експериментальні моделі. У ФТІНТ і «Морнафтогазі» розроблений автономний дихальний апарат – кріоланг, який успішно пройшов випробування, тестування і отримав високу оцінку фахівців [8].

У 1983 р. ФТІНТ розробив також багато високоякісної криогенної техніки для різних галузей медицини, яка отримала високу оцінку лікарів. Наприклад, нейрохірургічний автономний кріозонд КМ-18, за допомогою якого, хірург може лікувати різні захворювання нервової системи: епілепсію, внутрішньомозкові пухлини, больові синдроми паркінсонізму. А головне, це властивості, які притаманні кріозонду: безболісність, безкровність, відсутність рецидиву і хороший косметичний ефект.

Для офтальмологів створена універсальна кріоофтальмологічна установка. Вона використовується при кріоекстракції катаракти, кріопексії при відшаруванні сітчастої оболонки, кріоциклотермії при різних формах глаукоми, для вилучення внутріочних чужорідних тіл, кріоаплікацій при захворюванні ротової оболонки, кон'юнктивіти та при інших захворюваннях ока.

Для спеціалістів із захворювань шкіри в інституті створено дерматологічний криогенний аплікатор КД-3. Його призначено для лікування вогнищевого нейродерміту, хронічної екземи, круговидного облісіння, не злоякісних новоутворень на поверхні тіла, бородавок та інших захворювань

шкіри. Кріовплив аплікатора не викликає на шкірі рубців, шрамів, пігментних плям.

В інституті створено також кріоінструменти для отоларингологів, стоматологів, гінекологів та інших спеціалістів. Всі вони не поступаються перед кращими зарубіжними зразками, а за багатьма параметрами перевищують їх [9].

З 1985 р. ще більш зміцнюються зв'язки науки і виробництва. ФТІНТ – єдина академічна установа країни, що здійснює комплексні дослідження з фізики конденсованого стану при низьких температурах та кріогенної техніки. Йдеться про створений за ініціативою керівництва бази ФТІНТ науково-технічний комплекс, що забезпечує всі стадії циклу «розробка – впровадження». Важко перелічити всі сфери економіки, де знаходять все ширше застосування розробки та рекомендації працівників академічної установи. Інститут бере участь у реалізації багатьох обласних, республіканських, цільових комплексів народногосподарських програм.

Велику допомогу надав ФТІНТ підприємствам агропромислового комплексу країни. Разом з тим у Харкові, Києві, Луганську вже тепер працюють 120 азотних авторефрижераторів, що перевозять м'ясні, овочеві вироби з підприємств, де вони виготовляються, у торговельну мережу. Авторефрижератори з азотними системами охолодження зручні у застосуванні, легко переключаються на різні режими роботи у діапазоні +23 – 25 °С.

Інститут брав активну участь у реалізації науково-технічної програми «Азот». В активі інституту – оригінальні технології низькотемпературного сублімаційного сушіння у вакуумі ягід і фруктів. Великі додаткові можливості відкривають роботи ФТІНТ перед цементними заводами, будівельними, гірничопромисловими й іншими підприємствами. Про ступінь участі інституту у вирішенні актуальних виробничих проблем можна судити з того, що у першій половині 1980-х рр. знайшли застосування у народному господарстві 135 розробок науковців. Економічний ефект від їхнього впровадження становить 40 млн. крб. [10].

У 1986 р. на заводі була випущена дослідна партія апаратів ультрафіолетового опромінення крові, які використовуються для комплексного лікування хворих із захворюваннями периферичної нервової системи, зокрема, з неврологічними проявами остеохондрозу хребта. Новинка, що була створена фахівцями інституту низьких температур, значно вигравала порівняно з аналогічними пристроями, розробленими за кордоном, апарат ультрафіолетового опромінення важить трохи більше чотирьохсот грамів [11].

У 1987 р. в Державному комітеті СРСР у справах винаходів і відкриттів було зареєстровано вже четверте наукове відкриття за трохи більше ніж

чвертьвікову історію Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР. Воно стосувалося фізики твердого тіла і зроблено разом з московським вченим Ю. В. Шарвіним, чл.-кор. АН УРСР І. К. Янсоном та І. О. Куликом, кандидатом фіз.-мат. наук О. М. Омелянчуком і Р. І. Шехтером. Метод мікроконтактної спектроскопії знайшло велике використання в наукових дослідженнях лабораторій світу і одержав міжнародне визнання [12].

Разом з Мінавтопромом розроблено з 1988р. розпочався серійний випуск багатотоннажних рефрижераторів – напівпричепів з азотними системами охолодження типу «КріОдАЗ», потрібних для міжнародних перевезень продуктів, що швидко псуються. Випущено таких машин близько 600 реальний економічний ефект від їх експлуатації приблизно 5–7 тис. крб. на рік на одну автомашину. [13].

Наприкінці травня 1989 р. у Фізико-технічному інституті низьких температур АН УРСР з ініціативи ради молодих вчених інституту, підтриманої обласною радою молодих учених проходила I Всесоюзна школа-семинар молодих учених «Застосування мас-спектрометрії в біології та медицині». Основна мета школи – підвищення наукового рівня молодих учених, ознайомлення медиків та біологів з можливостями сучасного фізичного експерименту, а фізиків і конструкторів – з потребами медичної практики.

У роботі школи взяли участь понад 150 слухачів з 15 міст колишнього Радянського Союзу – від Ужгорода до Владивостока і від Ленінграда до Алма-Ати. Для проведення лекцій було запрошено 25 провідних учених в галузі мас-спектрометрії. У свою чергу, молоді вчені представили близько 60 стендових доповідей з матеріалами своїх нових досліджень. Було видано збірку тез доповідей [14].

Ще у 1989 р. ФТНІТ АН УРСР було створено високочутливу кріогенну апаратуру за допомогою якої можна робити спектральний аналіз матеріалів і дистанційний пошук корисних копалин, вивчення екологічної ситуації на Землі з космосу, побудувати найточнішу теплову карту людського тіла, за допомогою якої можна діагностувати багато захворювань.

Група співробітників інституту, яку очолював канд. фіз.-мат. наук Б. Б. Бандурян, зуміла збільшити майже до ста кількість елементів, чутливих до нагрівання. Це плівкові структури, створення таких багатоелементних приймачів, виготовлених з напівпровідникових або надпровідних матеріалів, визивало чимало труднощів. Навіть при деякій неоднорідності та «дефектах» плівки можна було ввести необхідні поправки в теплові картини, в лабораторії було комп'ютери сполучені з апаратурою, яка реєструвала інфрачервоне випромінювання. Вони здатні максимально виправляти зображення, наближаючи його до справжнього [15].

У той же рік вчені академічної установи, відділ під керівництвом В. В. Абрамова, представили створений комплексний імітатор факторів

космосу. Виконаний з замовленням Національного космічного агентства України, імітатор має здатність імітувати одночасно шість факторів космосу: вакуум, температуру та її циклічні зміни, протони, електрони, ультрафіолетові випромінювання, сонячний спектр випромінювання. Установка служить для вивчення властивостей речовин у космічних умовах, наприклад, покриття супутника, перш ніж він відправиться на орбіту [16].

У 1992 р. у Міністерстві оборони України вчені ФТІНТа представили оригінальну програму конверсії ракетних шахт, на базі підземних пускових комплексів пропонувалося створити Єдину систему реєстрації переміщення значних мас. Відповідна вимірвальна техніка для здійснення цього проекту була розроблена в лабораторії інституту [17].

У вересні 1999 р. в Харкові вперше був представлений унікальний реабілітаційний комплекс кріотерапії. У створенні та розробці цього проекту взяли участь доктор фізико-математичних наук, який очолює лабораторію проблем кріобіології і кріомедицини, керівник науково-виробничої фірми «Кріокон» Олександр Осецький, і головний лікар медсанчастини ВАТ «Турбоатом», директор Фрунзенського територіального медичного об'єднання Юрій Федченко. У реабілітаційному комплексі враховані останні досягнення японських і німецьких вчених у цій галузі, значно поліпшені технічні параметри всього інженерного устаткування. Були створені унікальні низькотемпературні нагнітачі, що подають холодне повітря в процедурну кріокамеру турбінного типу, розроблені конструкції спеціальних азотних теплообмінників, спеціальна діагностична апаратура, яка дозволяє істотно підвищити ефективність застосування нового методу лікування. Метод загальної екстремальної кріотерапії ефективний при лікуванні хронічного ревматичного поліартриту, коллагено-судинних захворювань, астми, застуд, постцеребральної апоплексії, психоартрических і дерматологічних захворювань. Крім того, різке інтегральне охолодження очищає верхні шари шкірного покриву пацієнта від різних новоутворень, дає відмінний косметичний ефект омолодження шкіри [18].

У 2003 р. тягар загальнодержавних проблем відчують на собі науковці. Співробітникам інституту навіть в умовах недостатнього фінансування вдалося створити унікальний кріогенний комплекс, аналог якого на території СНД є лише в Москві. Але сьогодні, вчені змушені його відключати, оскільки в інституті була лімітована подача електроенергії. Ситуація була дивна, гроші на рахунку НДІ були, але перевести їх з однієї фінансової статті на іншу через відсутність якогось циркуляра, закону чи вказівки, було неможливо. Тому унікальний комплекс простоював без діла, а вчені, відповідно, не проводили важливих наукових досліджень.

Охопила інститут і спільна для багатьох вітчизняних НДІ криза: стіни інституту продовжували покидати талановиті молоді співробітники. З одного

боку, це свідчило про високий рівень харківської школи, а з іншого – задавало непоправної шкоди вітчизняній науці. За останні 10 років за кордон виїхало більше 100 вчених цього закладу. Кадрова перспектива має невтішний вигляд. Низька заробітна плата, відсутність умов для самореалізації стали причиною того, що молоді фахівці рідше обирають сферу своєї діяльності фундаментальну науку. За останні 10 років інститут не зміг придбати жодної одиниці сучасного обладнання і через це втратив можливість проводити важливі дослідження [19].

25 травня 2010 р. в конференц-залі інституту відбулося урочисте засідання Вченої ради з нагоди 50-річчя від дня заснування Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України (ФТІНТ) [20].

За час існування вчені інституту зробили чотири зареєстрованих наукових відкриття, опублікували 240 монографій та підручників, понад 11 тисяч наукових статей. Їхній творчий доробок відзначений багатьма Державними нагородами (трьома Ленінськими преміями, двома Державними преміями СРСР та 21 Державною премією України в галузі науки і техніки), міжнародними преміями (премією і золотою медаллю ім. Дж. Філдса, премією Європейського фізичного товариства та ін.), а також іменними преміями НАН України. Сьогодні в інституті працюють сім академіків та шість членів-кореспондентів НАН України.

Список літератури: 1. *Толок В. Т.* Физика и Харьков / В. Т. Толок, В. С. Коган, В. В. Власов. – Харьков : Тимченко, 2009. – 407 с. 2. *Таньшина А. В.* Засновники харківських наукових шкіл з фізики / А. В. Таньшина. – Х. : Вид-во Хар. нац. ун-ту, 2002. – 512 с. 3. *Биховський В.* Льодовий дім / Биховський В. // Прапор. – 1963. – № 3. – с. 98–99. 4. *Коваленко Ю.* Укращення холода / Коваленко Ю. // Труд. – 1973 – 10 августа. 5. *Рогачова Т.* Вчений рух, що зветься – ЖИТТЯ! / Т. Рогачова // Ленінська зміна – 1974. – 21 вересня. 6. *Грищенко Е.* Прибор прошел испытание / Е. Грищенко // Красное знамя. – 1979. – 13 марта. 7. *Семиноженко В.* Втілюється в практику / В. Семиноженко // Соціалістична Харківщина. – 1981. – 16 липня. 8. *Саввов А.* Наденут водолазы криоланги / А. Саввов // Красное знамя. – 1983. – 7 августа. 9. *Юрин Ф.* Прилади для кріохірургії / Ф. Юрин // Вечірній Харків. – 1983. – 27 вересня. 10. *Павлюк В.* Зміцнювати зв'язки науки і виробництва / В. Павлюк // Вечірній Харків. – 1985. – 6 листопада. 11. *Биховський В.* Во имя ускорения / В. Биховський // Красное знамя. – 1986. – 22 сентября. 12. *Тарасова Л.* Таємниці точених контактів / Л. Тарасова // Вечірній Харків. – 1987. – 16 лютого. 13. *Гамов Г.* Низька температура – високе качество / Г. Гамов // Красное знамя. – 1988. – 22 сентября. 14. *Косевич М.* Союз фізики та медицини / М. Косевич // Ленінська зміна. – 1989. – 15 червня. 15. *Дмитренко І.* Що бачить «теплове вікно»? / І. Дмитренко // Вечірній Харків. – 1989. – 8 липня. 16. *Омельченко Ж.* Мы все дети Солнца / Ж. Омельченко // ВРЕМЯ. – 1998. – 2 июня. 17. *Хохлачев В.* Ракетные шахты ... без ракет / В. Хохлачев // ВРЕМЯ. – 1992. – 5 июня. 18. *Соболевський В.* По морозу босиком в камере ходили / В. Соболевський // Вечірній Харків. – 1999. – 4 сентября. 19. *Салімонович Л.* ХЛІБ І НАУКА: дві ілюстрації до однієї проблеми / Л. Салімонович // Слобідський край. – 2003. – 29 березня. 20. *Кочетов В.* ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТУ – 50 РОКІВ / В. Кочетов // Слобідський край. – 2010. – 27 травня.

УДК 004(09)

Основні етапи розвитку та досягнення ФТІНТ / Ю. С. Овчаренко // Вісник НТУ «ХП». Серія : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХП». – 2012. - № 42(948). – С. 87–95.

В статье рассматривается история становления и развития Физико-технического Института низких температур. Анализируются открытия, сделанные учеными ФТИНТа, которые повлияли на возрастание экономики в странах СНГ и историю развития современной физики.

Ключевые слова: Харьковский Физико-технический институт низких температур, физика, исследования, эксперимент

History of becoming and development of Physically-technical Institute of low temperatures is examined in the article. Discoveries done by the scientists of PTILT, which influenced on growth of economy in the countries of the CIS and history of development of modern physics are analyzed.

Keywords: Kharkov Physically-technical institute of low temperatures, research physics, experiment

Надійшла до редколегії 22.04.12

УДК 331 (47) 082.1

О. М. ОЛІЙНИК, канд. юрид. наук, доц., Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ЗМІНИ В ОПЛАТІ ПРАЦІ В ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У 1930-І РОКИ

У статті розкривається діяльність державних органів та профспілок в сфері праці по реформуванню заробітної платні в промисловості України в 1930-і рр.

Ключові слова: оплата праці, промисловість, Україна, кваліфікація, галузь, підприємство, тарифне реформування, преміально-прогресивна система, регресивна система

У радянські часи найбільш важливу роль відігравала стимулююча функція оплати праці. Особливо активний пошук її форм відбувався у 1920–1930-і рр. У цей час заробітна плата поступово диференціюється в залежності від продуктивності праці. Особливо це стає характерним в роки перших п'ятирічок, тобто після згорання нової економічної політики – з 1929 р. Саме в цей час спостерігається тенденція спрямована на економію оплати праці робітників. При цьому держава пильно стежила щоб її рівень відповідав принципу соціальної справедливості. На перший план таким чином, виходить продуктивність праці і її постійне збільшення. Комуністична партія в формулюванні політики в сфері оплати праці виходить не з соціалістичних принципів, а з економічних інтересів країни.

© Олійник О. М. 2012